

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН**

Малик кызы Сайкалдын кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 21¹-беренесинин 3¹-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча өндүрүштү токтотуу жөнүндө

АНЫКТАМАСЫ

2020-жылдын 29-июну

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеевдин, судьялар – М.Р. Бобукееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдырбаевдин, Э.Ж. Осконбаевдин, Ж.И. Саалаевдин. Ж.А.Шаршеналиевдин курамында, катчы Ж.А. Лобанованын катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 41-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктун жетекчиликке алып, Малик кызы Сайкалдын «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 21¹-беренесинин

3¹-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө кайрылуусун карап чыгып,

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 23-сентябрында Малик кызы Сайкалдын «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 21¹-беренесинин 3¹-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 29-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

С. Малик кызынын пикири боюнча талашылып жаткан ченем талапкерди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 29-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүндө каралган өзүнүн телефондук сүйлөшүүлөрүнүн купуялыгынын жана жеке турмушунун кол тийбестигинин укугунан алдын ала ажыратууга мажбурлайт.

Кайрылуунун субъекти талашылып жаткан ченем талапкердин анын жеке турмушунун кол тийбестигине жана телефондук сүйлөшүүлөрүнүн купуялыгынын башка укуктарын бузбастан, өзүнүн мамлекеттик бийлик органдарына шайлануу укугун жүзөгө ашырууга мүмкүндүк бербейт деп эсептейт. Эгерде жаран – судьялыкка талапкер өзүнүн жеке турмушунун кол тийбестигин, телефондук сүйлөшүүлөрүнүн купуялыгын баалап келсе, анда ал атаандаштык тандоодон өтпөйт, демек, ал мамлекеттик органдарга шайланууга өзүнүн конституциялык укугун жүзөгө ашыра албайт. Эгерде судьялыкка талапкер сүйлөшүүлөрүнугуу жөнүндө макулдашууга кол койгусу келбеген учурда, талапкердин көз карашы, мисалы, болжолдуу кылмыштарды жабуу ниети болгондой, терс кабыл алынышы мүмкүн. Бирок талапкердин мындай көз карашы ар кимдин жеке турмушунун купуялыгына болгон табигый укуктан жана адам укуктарын кемсинтпөөчү мыйзамдардын

кабыл алынышына жол бербөө жөнүндө Баш Мыйзамдын жоболорунан келип чыгат, демек, ал анын шайлануу укугуна эч кандай таасир этпеши керек.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык судьялар көз карандысыз жана Конституция менен мыйзамдарга гана баш ийет. Конституциянын ушул эле беренесинин 2-бөлүгүндө судья кол тийгистикке укуктуу жана кылмыш үстүндө тутулгандан тышкары учурларда кармалууга жана камакка алынууга, тинтүүгө же жеке текшерилүүгө тийиш эмес деп көрсөтүлгөн. Ушуга байланыштуу, арыздануучу телефондук сүйлөшүүлөрдү угуу мүмкүндүгү судьянын ишине кийлигишүү үчүн шарттарды түзөт деп эсептейт.

С. Малик кызы белгилегендей, адамдын жеке турмушунун кол тийбестикке жана телефондук сүйлөшүүлөрдүн купуялыгына укугу, ошондой эле жарандын мамлекеттик бийлик органдарына шайлануу укугу абсолюттук укуктарга кирбейт, тактап айтканда чектелиши мүмкүн. Ошол эле учурда, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 29-беренесинин 2-бөлүгүнүн күчүнө ылайык жеке турмуштун кол тийбестигине жана телефондук сүйлөшүүлөрдүн купуялыгына укуктуу чектөөгө мыйзамга ылайык жана сот актысынын негизинде гана жол берилет. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жобосу телефондук сүйлөшүүлөрдүн купуялыгына укуктуу чектөөгө соттук актынын алынышын талап кылынуусун эске алганда, талашылып жаткан ченемдин болушу маанисиз болуп чыгат.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө белгиленген чектөөлөрдөгү максаттардын талаптарына жооп бербейт, демек, судьянын телефондук сүйлөшүүлөргө купуялуулук укугун өлчөмсүз чектейт. Конституцияда көрсөтүлгөн соттук актысыз судьялыкка талапкердин телефондук сүйлөшүүлөрдү угууга берген макулдугунун болушу юридикалык күчкө ээ эмес.

Арыздануучу ченем жаратуучу орган талашылып жаткан ченемди судьялардын катарында коррупциянын алдын алуу үчүн киргизген деп болжойт. Бирок талашылып жаткан ченем, соттук актыны алуу зарылдыгынан жана телефондук сүйлөшүүлөрдү угуунун натыйжасыздыгынан тышкары, судья менен телефон аркылуу сүйлөшкөн жөнөкөй жарандардын да укугун бузат, анткени алар өзүлөрүнүн телефондук сүйлөшүүлөрүн угууга жазуу жүзүндө макулдугун берген эмес. Демек, телефону угулууда турган судья менен сүйлөшүп жаткан жөнөкөй жарандын да конституциялык укугу бирдей бузулууда.

Баяндалгандын негизинде, кайрылуунун субъекти талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2019-жылдын 31-октябрындагы аныктамасы менен С. Малик кызынын өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясынын 2020-жылдын 10-июнундагы аныктамасы ишти кароо 2020-жылдын 1-июлуна дайындалган.

Бирок ишти Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын отурумунда кароого даярдоонун жүрүшүндө бул иш боюнча андан аркы өндүрүшкө тоскоол болуучу жагдай аныкталган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугу жөнүндө ишти карап жатып, талашылып жаткан ченемдин мазмундук бөлүгүн текшерүү менен бирге (материалдык контроль), ченем жаратуучу органдын укуктуулугун, ал тарабынан жалпыга милдеттүү актыны кабыл алуу жана чыгаруу процедурасына конституциялык жана мыйзам чыгаруучулук талаптардын сакталышын өзүнө текшерүүнү камтыган формалдык контролдоону ишке ашырат. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына Негизги Мыйзам менен жүктөлгөн конституциялык

контролдоонун толук максаттуулугу контролдоонун көрсөтүлгөн түрлөрүнүн жыйындуу жүзөгө ашыруусу аркылуу камсыз кылынат. Бардык учурларда формалдык контролдоо конституциялык контролдоонун биринчи кезектеги этабы, анткени аны жүзөгө ашыруусуз материалдык контролдоонун милдети маанисин жоготот.

Формалдык контролдоо өзүнө ченемдик укуктук актынын колдонууда экендигин, башкача айтканда, ченемдик укуктук актынын күчүнө кирүүсүнүн жалпы эрежелеринин, шарттарынын жана тартибинин сакталгандыгын да текшерүүнү камтыйт, анткени ченемдик укуктук актынын юридикалык күчү гана ага белгилүү бир укуктук кесепеттерди жаратуу касиетин берет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана мыйзамдары менен ченемдик укуктук актылардын күчүнө кирүүсүнүн жалпы эрежелери жана милдеттүү шарттары караштырылган. Алар сөзсүз сакталганда да, ченемдик укуктук актылардын күчүнө кирүүсүнүн атайын эрежелерине жол берилет, алардын бири болуп ченемдик укуктук актынын белгилүү бир жагдайларда күчүнө кирүүсү саналат.

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 35-беренесинин 6-бөлүгүнө ылайык талашылып жаткан ченем судьянын телефондук сүйлөшүүлөрүн угуунун тартибин жана шартын жөнгө салуучу ченемдик укуктук акт Өкмөт тарабынан кабыл алынган учурдан тартып күчүнө кирет. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан мындай ченемдик укуктук акт кабыл алына элек. Демек, талашылып жаткан ченем күчүнө кире элек жана укуктук кесепеттерди жаратышы мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы алдын ала жана андан кийинки контролдоону жүзөгө ашырат. Мында, Кыргыз Республикасы үчүн күчүнө кире элек эл аралык макулдашууларга, ошондой эле Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө мыйзам

долбооруна карата алдын ала контролдоого жол берилет. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы ченемдик укуктук актыларга, башкача айтканда укуктук мамилелерге таасир эте алган жана укуктук кесепеттерди жарата алган колдонуудагы актыларга гана карата андан кийинки конституциялык контролдоону жүзөгө ашырууга укуктуу.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 41-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктун, 46, 47, 51-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

А Н Ы К Т А Д Ы:

1. Малик кызы Сайкалдын кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 21¹-беренесинин 3¹-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча өндүрүш токтотулсун.

2. Ушул аныктама акыркы жана даттанууга жатпайт, кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**